

**Janez Potočnik**, Evropski komesar za nauku i istraživanja

## **Budućnost „istraživanja i razvoja“ kao faktora evropske konkurentnosti**

Brisel, 2. februar 2005.

Dame i gospodo,

Nije mogao biti izabran bolji dan za razmatranje evropske konkurentnosti i budućnosti „istraživanja i razvoja“ (R&D).

Kao što znate, moje kolege komesari i ja smo upravo ovog jutra usvojili predlog za ponovno pokretanje Lisabonske strategije.

Ključno mesto u našem predlogu zauzima uspostavljanje partnerstva za radna mesta i rast između EU, zemalja članica i svih činilaca na lokalnom i individualnom nivou, uključujući i biznis sektor.

Cilj ovog novog partnerstva je revitalizovanje evropske ekonomije zajedničkom primenom akcija u tri sfere:

- akcije kojima ćemo učiniti Evropu atraktivnijim mestom za investicije i posao;
- akcije kojima ćemo povećati uticaj znanja i inovacija za razvoj; i
- akcije koje će biti direktno usmerene u kreiranje većeg broja i boljih poslova.

Predlažemo pojednostavljen proces podnošenja izveštaja u kome će zemlje članice i Komisija usaglasiti jedinstvene godišnje izveštaje koji bi integrisali ove tri dimenzije lisabonskog procesa.

Moje pridavanje važnosti uticaja znanja za razvoj ne bi trebalo da bude iznenađenje.

Čvrsto sam uveren, a sa tim se sve više i drugi slažu, da ćemo postići konkurentnost i lidersvo za evropska preduzeća na svetskom tržištu samo ukoliko brzo postavimo Evropu na čelo kao ekonomiju i društvo znanja. Bez znanja nema budućnosti za Evropu.

Mi smo jaki u znanju. Ali, možemo postati još jači ukoliko svoje napore udružimo na inteligentan način. Ovo je naš najveći izazov konkurentnosti, ali i važan društveni izazov.

Naravno, ja ne izmišljam ništa radikalno novo. Lisabonska strategija pokrenuta 2000. godine je već pominjala znanje. Kokov izveštaj je posebno istakao društvo znanja kao glavni prioritet EU.

Ali, možda i po prvi put bi mogli da zauzmemo koherentan stav i pokažemo političku spremnost da izgradimo Evropu znanja.

### **Izazov konkurentnosti u Evropi**

Neki od naših trgovinskih partnera se takmiče primarnim resursima koje mi nemamo. Neki se takmiče jeftinom radnom snagom što mi ne želimo. Neki se takmiče na teret njihove životne sredine što mi ne možemo da prihvatimo.

Jedini način na koji Evropa i evropsko preduzetništvo mogu da izgrade održivo vodstvo je da u potpunosti eksploatišu trougao znanja: stvaranje, prenošenje i korišćenje znanja, kroz istraživanja, obrazovanje, trening i inovacije.

Nova tržišta na kojima naše kompanije moraju da se takmiče su sve više globalna i sve više zavise od tehnologije. Naoružani znanjem, možemo nešto promeniti u smislu stvaranja novih i boljih proizvoda, usluga i procesa.

Jedna od slabosti evropske ekonomije, ako je posmatramo kao celinu, je da investira premalo u R&D, a može se reći da je specijalizirana za sektore srednje i niske tehnologije sa prilično niskom dodatnom vrednošću gde se konkurencija stvara cenom pre nego inovacijama ili kvalitetom.

Nedavno smo uporedili 500 najvećih potrošača na R&D u EU sa 500 najvećih van EU. Rezultati govore sami za sebe. 2003. godine, EU 500 su smanjili svoje investicije za 2% dok je njihova konkurencija van EU povećala svoje R&D investicije za 3,9%. Najveći industrijski R&D sektor u Evropi je automobilska industrija i industrija izrade komponenti. Van EU, to je sektor informacionih tehnologija.

Da bi Evropa bila spremna za tržišta sutrašnjice biće potreban strukturalni iskorak prema višim tehnologijama i vrednosnim sadržajima u okviru sektora, a čak i veći iskorak u sektorima prema visokim tehnologijama.

Ovakva vizija konkurentnosti kao potrage za znanjem čini suprotnost između konkurentnosti i društvenog progresa zastarelom i nevažnom.

Znanje ne čini posao samo konkurentnijim, ono takođe donosi kontinuirani društveni napredak. Napredak na poljima kao što su zavlje, očuvanje prirode, održivo snabdevanje energijom zasniva se u mnogome na napretku znanja.

Šta više, ekonomija znanja bi unapredila kvalitet zapošljavanja prenoseći ga ka radnim mestima sa višim kvalifikacijama, većom dodatnom vrednošću i kreativnosti.

Na kraju, samo održivi rast koji bi obezbedila ekonomija znanja bi povećao uticaj resursa koji su nam potrebni da bi održali cenu inkluzivnog društva sa visokim nivoom brige i zaštite kojima teže Evropljani.

Izgradnja društva znanja je verovatno najbolji, a možda i jedini, način za održanje evropskog modela društva bez biranja između ekonomskog razvoja, društvene kohezije ili zaštite životne sredine.

Prvi i glavni prioritet za politiku Unije je, stoga, da čvrsto podrži sve tri strane trougla znanja – istraživanje, obrazovanje i inovacije – i da osigura da taj trougao funkcioniše u najboljim mogućim okvirima.

## **Okvirni uslovi za istraživanje u Evropi**

Mogu vam reći da je među mojim kolegama u Komisiji postojalo dosta podrške za razvoj odgovarajućih okvirnih uslova za ekonomiju znanja.

Neke od mera možete naći u našem predlogu o Lisabonu.

Ove godine ćemo naporno raditi da bi se usvojio potpuno revidiran Zajednički okvir za državnu pomoć za R&D koji će biti značajno povoljniji za inicijative i podršku naporima u poslovnim istraživanjima.

Takođe, pripremićemo predloge u oblasti fiskalne podrške za R&D, instrument koji postaje sve popularniji među zemljama članicama.

Moje službe pripremaju uputstva i preporuke u pojedinim ključnim oblastima: regrutovanje, istraživači za karijere i mobilnost; uloga fondacija u finansiranju R&D-a; uloga prekogranične javne nabavke koja stimulise inovacije; i saradnja i tehnološki transfer između javnih istraživanja i industrije.

Na nivou država članica biće potrebno da se preduzmu mnogo ambicioznije i odgovarajuće akcije da bi se ispunio akcioni plan od 3% istraživačkih investicija.

Komisija poziva, a pozivaće i ubuduće nacionalne vlade ne samo da postave lepe ciljeve, već i da preduzmu odgovarajuće mere da bi se ti ciljevi dostigli.

Na lokalnim i regionalnim nivoima trebalo bi se fokusirati na razvoj novih i postojećih poluga i skupova visoke tehnologije i inovacija, zbližavajući SME, univerzitete sa neophodnom poslovnom i finansijskom podrškom. EU će pomoći ovaj proces sa inicijativom koja nosi naziv „Regioni znanja“ kao podrška regionalnim vlastima.

Ali, izazov znanja ide dalje od nauke, istraživanja i inovacija. To su osnovni elementi, ali su istovremeno samo deo jedne veće slike. Osnovni problem biće kako ih održati u centru pažnje, a osigurati pravi miks politike kao i integraciju među politikama i koherentnost sa ostalim vitalnim oblastima reformi koje će biti produbljene ili tek započete.

Dozvolite mi da dam jedan primer: migracija. Savet je u fazi usvajanja direktive za vize za istraživače koji dolaze iz trećih zemalja. Ovo je veoma važan prvi korak. Ali, takođe smo upravo pokrenuli Zeleni papir debate o evropskoj migracionoj politici. Da li će Evropa hteti da ima posvećenu migracionu politiku za privlačenje radnika koji poseduju znanje? Da li će Evropa dati samoj sebi alat i fleksibilnost za privlačenje talenata sa svih strana sveta? Nije da želimo da ih zadržimo ovde zauvek. Ali, ne možete reći da želite da

postanete najkonkurentnija ekonomija znanja, a da u isto vreme zatvorite svoj istraživački sistem za talente spolja.

## **Stanje R&D-a u Evropi**

Osvrćući se posebno na istraživačku stranu znanja, kao što ste me pitali, moram reći da u nekim aspektima izazov može izgledati zastrašujući.

2002. godine Evropski savet je obavezao EU da poveća investicije u javna i privatna istraživanja do 3% BNP do 2010. godine.

Na nivou EU smo naporno radili. Evropske institucije su usvojile akcioni plan „Investiranje u istraživanja“

Napredak je, takođe, dobar i u pogledu novih mera u zemljama članicama: skoro sve su usvojile nacionalne ciljeve, a zdrava međusobna stimulacija vodi do sve povoljnijih načina podrške koje nisu u obliku fiskalnih podsticaja. Ujedinjeno Kraljevstvo je uvelo poreske olakšice za istraživanja, Francuska je uvela statut za mladu inovativnu kompaniju.

Kako bilo, to nije bilo dovoljno za više od simboličnog povećanja investicija. R&D investicije sada dostižu 2% BNP sa 1,9% u 2002. godini što je još uvek daleko od nivoa u SAD (oko 2,7%) i Japana (preko 3%).

Postoji jaka potreba za ubrzavanjem naših akcija da bi učinili Evropu atraktivnijim mestom – *najatraktivnijim* mestom – za ulaganje u istraživanja.

Moramo uspeti i želeo bih da Evropska unija bude najbolji primer za to. Učinićemo to tako što ćemo predložiti niz mera za poboljšanje okvirnih uslova za istraživanja, kao što je na primer revizija već pomenutih regulativa o državnoj pomoći.

Ali, najvidljiviji dobar primer doći će u kontekstu sledećih finansijskih ciljeva EU. To će biti trenutak istine za EU. To će biti trenutak kada će evropski lideri morati da odluče da li žele jednu idiličnu Evropu koja je poštena u preraspodeli bogatstva koja poseduje ili da li žele Evropu koja počiva na znanju, podstiče ekonomski razvoj i stvara održivi prosperitet za veći broj ljudi.

Smatram da bi se većina lidera odlučiti za potonju opciju. Ali, izgradnja Evrope znanja zahteva resurse. Komisija predlaže da se udvostruče istraživački fondovi sa 5 na 10 milijardi evra godišnje. To bi još uvek bilo samo 9% ukupne javne potrošnje za istraživanja u EU25, u poređenju sa 5% danas.

Ovo udvosrćučenje je važno iz dosta razloga. Želeo bih da ukažem na tri:

- Prvo, da bi pokazali da razumemo gde je problem danas i u čemu leže prilike za sutra. Da li možemo da se pomerimo sa pozicije gde svaka zemlja članica

maksimizira svoj sopstveni neto budžetski povraćaj na onu gde produktivno investiramo u one oblasti koje obezbeđuju rast EU kao celine?

- Drugo, biti konzistentan sa već preuzetim obavezama, npr. cilj od 3%. Bilo bi teško da se objasni kako to EU traži od zemalja članica da investiraju više u istraživanja ukoliko to sama ne radi.
- Treće, da bi se postojeće akcije unapredile kao i započele nove koje bi najbolje bilo sprovesti na evropskom nivou, tj. da naši najbolji istraživači rade zajedno sa kritičnom količinom resursa i da ih imaju u potpunosti na raspolaganju radi postizanja vrhunskih rezultata, ili izgradnje istraživačke infrastrukture budućnosti koja bi sezala van domašaja pojedinačne zemlje članice, ili radi ustanovljavanja velikih partnerstva između javnog i privatnog sektora u razvoju i primeni ključnih tehnologija kao što su vodonik ili nano-elektronika.

## **Budući Okvirni program**

Kao što verovatno znate, istraživački programi EU su organizovani u višegodišnjim Okvirnim programima. Trenutno radimo punom parom da bi predstavili 7. Okvirni program (OP7) početkom aprila.

Kakav god da bude ishod pregovora o finansijskim perspektivama, mi ćemo predložiti Okvirni program koji se zasniva na udvostručenju fondova.

U spravljanju OP7 za mene je uspostavljanje istraživačkih programa koji doprinose ostvarivanju obnovljenih lisabonskih ciljeva. Drugim rečima, povećanje uticaja znanja za razvoj.

Istraživački okvirni program ne podstiče samo kvalitet života i širi razvoj društva već i direktno doprinosi konkurentnosti finansirajući R&D projekte od industrijske važnosti. Ovi projekti obično uključuju i javne istraživačke institucije i privatne kompanije, i na taj način pomažu u premošćavanju razlika između javnih istraživanja i industrije, a u isto vreme spajajući najveće talente u nauci i tehnologiji na evropskom tlu. Te projekte već sada vrlo često vode industrijski partneri.

Nameravam da u 7. Okvirnom programu ovi zajednički projekti budu još više podstaknuti u smeru potreba industrije.

Dalje, ovakav direktni doprinos konkurentnosti će biti značajno ojačan OP7 sa Zajedničkim evropskim tehnološkim inicijativama (Joint European Technology Initiatives). To će doprineti spajanju evropske, nacionalne i poslovnih resursa oko glavnih poduhvata u tehnološkim istraživanjima i razvoju koje će odgovarati glavnim potrebama tehnoloških tržišta u budućnosti.

Ove inicijative su moguće zahvaljujući detaljnim pripremama Evropske tehnološke platforme (European Technology Platform) koje pokreću vodeće evropske kompanije kao i drugi učesnici. postoji 22 ovakve tehnološke platforme u raznim oblastima od inovativne medicine i aeronautike do tekstila i građevinskog sektora.

Kao dodatak pripremi osnove za tehnološke inicijative, „strateške R&D agende“ ovih tehnoloških platformi čine glavni udeo u naučnoj i tehnološkoj orijentaciji OP7. Čak i šire, zahvaljujući uključivanju evropskih industrija i asocijaciji predstavnika zemalja članica, Evropske tehnološke platforme počinju da igraju ključnu ulogu u oblikovanju kako industrijskih istraživanja tako i javnih programa podrške u EU za one koji se bave tehnologijama.

Njihova uloga kao pokretača moderne industrijske politike na nivou EU je prepoznata i u našim predlozima za srednjeročnim pregledom Lisabona. Industrijska politika koja podržava nacionalne prvake je politika prošlosti. Podrška partnerstvima između javnog i privatnog sektora koji streme ka vrhu u oblasti ključnih tehnologija, na osnovu dugoročnog evropskog istraživačkog plana, pružiće mnogo više za novac poreskih obveznika.

Okvirni program će takođe doprineti ovladavanju visokim tehnologijama u evropskim industrijskim postrojenjima preko programa podrške za SME, koji će biti značajno uvećani u OP7 i kroz aktivniju promociju učešća SME u drugim OP programima.

Ali, sve ovo neće biti dovoljno da učini Evropu dovoljno atraktivnom da bi se promenili trenutni trendovi relokacije poslovnih istraživanja ka drugim kontinentima, pre svega SAD i Aziji.

Ako pitate zbog čega se poslovi izmeštaju iz Evrope, ključni faktori koji se pominju kvalitet osnove za javna istraživanja, S&T infrastrukture i ljudski resursi.

Zbog toga u industriji konstantno traže da Okvirni program razvije znatne akcije na ovim poljima.

OP7 će obraditi ova pitanja na nekoliko načina:

- Kvalitet istraživačke osnove će biti promovisan preko novog Evroskog saveta za istraživanja (European Research Council) koji će finansirati pojedinačne timove istraživača (pre nego velike konzorcijume) koji će se po prvi put takmičiti na evropskom nivou. Ovakav razvoj situacije nije podržan samo od osnovnih naučnih organizacija, već podjednako i od strane kompanija koje uviđaju potencijalni efekat Saveta u daljem unapređenju osnovnih istraživanja koja oni koriste, vrednosti konkurencije i kvaliteta kao i otvaranja nacionalnih sistema za osnovna istraživanja.
- Infrastrukture će biti razvijene kroz poboljšani infrastrukturni program, koji će između ostalog odnositi na opremu od industrijske važnosti u okviru koherentne evropske infrastrukturne strategije razvijene od strane Evropskog strategijskog foruma za istraživačke infrastrukture (European Strategic Forum for Research Infrastructures)
- Trening istraživača i razvoj karijere biće podržan kroz unapređenu „Marie Curie“ shemu, promovišući javno-privatne karijere i mobilnost kao i potspešivanje pojave trans-evropskog tržišta radne snage za istraživače.

- Na kraju, spajanje nacionalnih istraživačkih programa će biti ubrzano kroz unapređenu shemu podrške njihovoj koordinaciji, tzv. „ERA-Net“ shema.

## **Zaključak**

Dame i gospodo,

Uvideo sam da je istraživački portfelj jedan od najuzbudljivijih u EU danas.

Nadam se da ovo uzbuđenje donekle podelio sa vama danas.

Ohrabruje me naš predlog za srednjeročni pregled Lisabona u kome se naglašava istraživanje kao oblast gde EU može učiniti veliki pomak u smislu potspešivanja rasta i otvaranja novih radnih mesta kao deo koherentnog programa kojim bi se stvorilo društvo znanja.

Shvatanje važnosti znanja raste. Sada, moramo da potspešimo to među našim političkim liderima koji će u mesecima koji dolaze doneti ključne odluke za budućnost EU.

Takođe, moramo da pronađemo pravi pristup mobilizaciji javnosti da učestvuje u izgradnji Evrope znanja.

Uveren sam da mi to možemo. Isto tako sam uveren da nemamo izbora.

Hvala vam na pažnji.